

Arrians værker i ny oversættelse

Af Christian Thru Djurslev, Mathias Strøm Manly,
Michael Stenskjær Christensen og Søren Lund Sørensen

I foråret 2010 påbegyndte Christian Thru Djurslev det ambitiøse projekt at oversætte hele Arrians *Alexandrou Anabasis*, der her gengives med *Alexanders Felttog*. I efteråret samme år sluttede Michael Stenskjær Christensen og Mathias Strøm Manly sig til projektet og har siden da arbejdet på en ny oversættelse af værket i sin helhed. I dette nummer af *Aigis* præsenteres et uddrag af dette arbejde, nemlig 7. bog, der blandt andet beskriver Alexanders sidste dage, samt to af Arrians kortere tekster, *Omsejlingen af Sortehavet* og *Den taktiske udrykning mod alanere*. De to sidstnævnte er begge oversat af Søren Lund Sørensen. Det oprindelige projekt er nu blevet udvidet til et selskab ved navn Det danske Arrianselskab, der – i samme ånd som Det danske Xenofonselskab – søger at udbrede kendskabet til en bestemt forfatters store produktion og betydning.

Oversættelserne af alle tre tekster er foretaget på baggrund af A.G. Roos' Teubner-udgaver, dog med angivelser af visse divergerende læsemåder.¹ Disse tre tekster er forskelligartede i genre og stil, men har dog det tilfælles, at de i høj grad trækker på klassisk attisk prosa, især Xenofon; det er en håbløs opgave at gengive alle henvisninger til de litterære forbilleder i en oversættelse til mundret dansk, men vi har gennem hele arbejdet søgt at ramme den tone og det stilleje, de tre tekster repræsenterer snarere end en slavisk tekstnærhed. Med andre ord er oversættelsernes formål først og fremmest at gøre teksternes indhold tilgængeligt på godt og læseværdigt dansk. Oversættelsen af 7. bog af *Alexanders Felttog* fungerer som en smagsprøve på en samlet oversættelse af hele værket, der udkommer på et senere tidspunkt. Til dette uddrag og *Omsejlingen af Sortehavet* har Ida Christensen produceret detaljerede kort, som giver

1. Roos, A. G. (udg.), *Flavius Arrianus: Alexandri Anabasis*, revideret af Gerhard Wirth, München og Leipzig: Teubner, 1966 og *Flavii Arriani: Scripta minora et fragmenta, vol. II*, Leipzig: Teubner, 1928.

et overblik over de mange geografiske detaljer i oversættelserne. Kortene optræder efter selve oversættelsen.

Indledning til *Alexanders Felttog af Arrian*

Lucius Flavius Arrianus' *Alexanders Felttog* består af syv bøger, der er vores vigtigste samlede fremstilling af Alexander den Stores erobring af Perserriket (336-323 f.Kr.) og den videre march mod øst. Formålet med nyoversættelsen er at præsentere det kilde-materiale, som ligger til grund for de mange gengivelser af Alexander som historisk og mytisk person i faglitteratur, såvel som på TV og film. Sammen med Plutarchs og Curtius Rufus' Alexander-biografi er Arrians værk uundværligt for enhver, der ønsker at vide mere om de gennemgribende omvæltninger, der fulgte med og efter Alexanders militære operationer. Den seneste oversættelse til dansk er M. CL. Gertz' *Arrianos: Alexandros' Bedrifter samt om Indien og Nearchos' Kystfart* fra 1915 på et bedaget og til tider næsten uforståeligt dansk.

Fra et kildekritisk synspunkt er perioden, som *Alexanders felttog* dækker, yderst kompliceret. Dette skyldes ikke mindst, at Arrian selv (ca. 85-160 e.Kr.) skrev om Alexander næsten 450 år efter hans død og i øvrigt benyttede sig af kilder, der i dag er gået tabt. Primært drejer det sig om kilder fra to samtidige forfattere, den senere kong Ptolemaios I af Ægypten og en vis Aristobulos, der begge deltog i felttoget, den ene som general, den anden som militæringenør.² Som enhver god historiker på sin tid beskriver Arrian selv sin behandling af disse to kilder i sin indledning:

På alle de steder, hvor Ptolemaios, Lagos' søn, og Aristobulos, Aristobulos' søn, skriver det samme om Alexander, Filips søn, anfører jeg det som den fulde sandhed. Der, hvor de er uenige, udvælger jeg de beretninger, som jeg synes, er mest pålidelige og samtidig værd at fortælle. Mange andre har også skrevet om Alexander, men der findes ikke nogen anden person, som der er fortalt så mange og så forskelligartede historier om. Dog synes jeg, at Ptolemaios og Aristobulos er de mest pålidelige. For Aristobulos' vedkommende fordi han var med på kong Alexanders ekspedition, mens Ptole-

2. A.B. Bosworth: *A Historical Commentary on Arrian's History of Alexander vol. I*, Oxford University Press 1980, s. 20-30 er stadig den mest præcise fremstilling af disse to kilders indbyrdes forhold.

maios deltog både i ekspeditionen og selv blev konge - så det ville jo være langt mere forkasteligt for ham at lyve end for nogen anden. De skrev begge efter Alexanders død og var derfor ikke drevet af tvang eller løn til at skrive andet end, hvad der skete. Der findes beretninger om Alexander hos andre forfattere, og fordi jeg mener, at nogle af dem er gode og pålidelige, har jeg taget dem med blot som gode historier. Hvis man undrer sig over, hvorfor jeg har skrevet dette værk efter, at så mange andre forfattere har gjort noget lignende, skal man læse alt, hvad de har skrevet og derefter mit: da vil man blive forbløffet.³

Arrians historiske metode, som den fremstilles her, kan nok diskuteres, men det er vigtigere for forståelsen af værkets formål at bemærke forfatterens syn på sin egen betydning blandt Alexander-historikerne: Arrian er ikke en utroværdig hofhistoriker eller tilfældig mytograf men en pålidelig og stilistisk bevidst forfatter, der forstår at fremstille Alexanders bedrifter bedre, end nogen har gjort tidligere.

Om Arrian selv ved vi visse ting med sikkerhed: Han var født og opvokset som græker i Nikomedia i den romerske provins Bithynien og studerede hos den stoiske filosof Epiktet omkring år 108. I år 110 ses han i forbindelse med en vis C. Avidius Nigrinus – *legatus* for Achaea – i Delfi⁴ og i 129 blev han udnævnt han *consul suffectus*.⁵ I ca. seks år fungerede han som guvernør for Cappadocia-provinsen indtil Hadrians død i 138, hvorefter han først nævnes igen i 145/6 som archont i Athen, hvor han sandsynligvis døde.⁶ Vi har altså at gøre med en romersk general og politiker, der med en god græsk dannelse, var stærkt knyttet til de østlige provinser.

For hele forfatterskabet er en ekstrem selvbevidsthed gennemgående. I de otte overleverede værker, (der kendes til 17 i alt), ses en for samtiden typisk litterær dialog med klassiske og tidlige hellenistiske forfattere, som beskæftiger sig med en lang række

3. Bog I, *Prolog*.

4. *Fouilles de Delphes* III.4, 38ff.

5. *CIL* XV.244, 552. Arrian blev således valgt til at påtage sig embedet ikke for hele men resten af perioden i en form for suppleant-stilling.

6. *IG* II² 2055. Se bl.a. Jesper Carlsen: "Greek History in a Roman Context: Arrian's *Anabasis of Alexander*" i *Roman Rule in Greek and Latin Writing - Double Vision*. Udg. af J. M. Madsen og R. Rees, Leiden: Brill, 2014 og Philip A. Stadter: *Arrian of Nicomedia*, Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1980, s. 2–18 for yderligere detaljer om Arrians liv og karriere.

emner, f.eks. gengivelser af Epiktets forelæsninger på koine i *Diatribai*, en håndbog i jagt på formfuldendt attisk i *Kynegetikos*, et bidrag til *periplus*-genren i *Periplus Euxeinou Pontou*,⁷ med flere. For Arrian og hans samtidige intellektuelle var det således ganske naturligt at skifte mellem genretilpassede dialekter og emner. Det er dog tydeligt, at Arrians store forbillede var Xenofon, både i sprog og genre – dette ses i både titlerne *Alexandrou Anabasis* og *Kynegetikos*, og i den til tider hyperattiske dialektbrug.⁸ Traditionelt omend lidt misvisende kaldes denne litterære periode, som Arrian indgår i, for *den anden sofistik*, dvs. et litterært miljø, der var stærkt påvirket af udvalgte klassiske forfattere i både emne og stil. Af denne grund er *Alexanders Felttog* et værk, der stilistisk er udformet med Xenofon og Thukydid som forbilleder men som indholdsmæssigt drejer sig om det store herskerideal i Alexander.

Værket er samlet set bygget op som en marchfortælling, der efter et forord og en kort beskrivelse af Alexanders vej til magten (fra efteråret 336) begynder med en beskrivelse af de militære operationer i Thrakien og Illyrien. Herfra følger Arrian hærens bevægelse ind i Lilleasien, sydpå langs kysten til Ægypten, ind i Persien mod den endelige sejr over Dareios III samt indtagelsen af Babylon, den videre march ind i Baktrien og mod Indien for til sidst at skildre rejsen tilbage til Babylon, hvor Alexander døde i 323.⁹ Denne struktur ses tydeligt i de syv bøgers længde og kronologiske opbygning:

Bog	Årstal	Antal år	Antal sider
1	336-334	2,5 år	53,5
2	333-332	2 år	44
3	331-330	2 år	48,25
4	329-327 (?)	3 år	51,25
5	326	1 år	43,25
6	325-forår 324	1,5 år	44,5
7	324/23	1 år	46,75

7. Se Søren Lund Sørensens *Omsejlingen af Sortehavet* i dette nummer af *Aigis*.

8. Arrian benævner sig flere gange som *véos Ξενοφῶν* (*Perip. M. Eux.* 1.1.12; *ibid.* 5.25.1; *Tact.* 29.8; *Cyn.* 1.4).

9. Den samlede rute er gengivet på kort 1 som følger efter selve oversættelsen.

Grundstrukturen er således militær, men Arrians sigte er dog mere end simpel beskrivelse. Gennem hele værket indgår der digressioner, som både indeholder kildekritiske betragtninger og i endnu højere grad etiske vurderinger af Alexander som leder og person.

Hvorfor 7. bog af *Alexanders Felttog*?

Denne 7. bog er især præget af sådanne digressioner, hvor Arrian selv træder frem, dels som professionel historiker og dels som moralsk karaktertegn. Dermed får vi i syvende bog et klart billede af Arrians metode, hans generelle syn på Alexander, og et indblik i, hvordan værket fungerer som kilde til de afgørende erobringer, der blev foretaget af Alexanders hær i marchen mod øst. Bogen indeholder færre detaljerede beskrivelser af taktiske manøvrer end de øvrige og er i højere grad anekdotisk i sin grundstruktur. For eksempel indeholder 7. bog beretninger om Alexanders møde med dele af den indiske kultur, interne stridigheder i navnlig den makedonske del af hæren, hans omfattende planer for fremtiden, Arrians afsluttende karakteristik af Alexander og ikke mindst en meget berømt beskrivelse af den store erobrers sidste dage og død. Der er derfor ikke tale om en bog, som er typisk for hele værket men en bog, som mest af alt viser læseren noget af forfatteren selv. Vi har derfor valgt denne bog til at give et indblik i Arrians metoder og stil samt gøre opmærksom på hans forfatterskab for alle interesserede.

Bogen kan deles op i seks hovedafsnit:

1-3	Digression om Alexander som erobrere fra et filosofisk synspunkt	
4-12	Operationer i Susa og Opis	Forår 324
13-15	Hefaistions død og diplomatiske opgaver	Vinter 324/23
16-24.3	Varsler om Alexanders død og hans planer for fremtiden	Forår 323
24.4-27.3	Alexanders sidste dage og død	Sommer 323
28-30	Arrians afsluttende beskrivelse af Alexanders person og gerninger	

Alexanders Felttog

Af Arrian

Bog 7

Oversat af Christian Thruø Djurslev,

Mathias Strøm Manly og Michael Stenskjær Christensen

[1] Da Alexander var kommet til Pasargadai og Persepolis, blev han grebet af en trang til at sejle ned ad Eufrat og Tigris mod Det Persiske Hav for at se deres udmunding – på samme måde som Indusflodens udmunding – og det hav, der ligger dér. [2] Nogle har desuden skrevet, at Alexander overvejede at sejle rundt om hele den arabiske halvø og det afrikanske kontinent samt Libyen og numidernes område, som ligger på den anden side af Atlasbjergene – og herfra til Gadeira og tilbage ind i Middelhavet. Efter at have underlagt sig Libyen og Karthago ville han med fuld ret kunne kalde sig storkonge over hele Asien. [3] For persernes og medernes konger kunne ikke med rette kalde sig selv storkonger, da de jo ikke herskede over en særlig stor del af Asien. Desuden har andre skrevet, at han planlagde at sejle ind i Sortehavet til skytherne og Maiotissøen, mens endnu andre mener, at han planlagde en ekspedition til Sicilien og det iapygiske forbjerg. Romernes tiltagende ry skulle nemlig også have gjort ham urolig. [4] Jeg er selv usikker på, hvad Alexanders planer egentlig var, og jeg vil heller ikke gætte på det, men jeg er dog sikker på, at de hverken var ringe eller ubetydelige. Han ville heller ikke være tilfreds med det, han allerede havde erobret, selv hvis han havde indlemmet Europa i Asien eller føjet de britiske øer til Europa; han ville have fortsat med at søge efter det ukendte. Hvis der ikke var andre at udfordre, ville han udfordre sig selv.

[5] Her vil jeg rose indernes vismænd. Historien fortæller, at da Alexander mødte nogle af dem på en eng i det fri, hvor de holdt deres møder, gjorde de ikke andet ved synet af ham og hans hær end at stampe i jorden, hvor de stod. Da Alexander via tolk spurgte, hvad meningen var med sådan en opførsel, svarede de følgende: [6] “Kong Alexander, ethvert menneske besidder kun så meget jord, som vi her står på. Du er et menneske ligesom alle andre på nær, at du er rastløs og ærgerrig. Du er rejst langt væk hjemmefra med ambitiøse planer, der skaber besvær for andre. Og når du inden så længe er død, ejer du kun den jord, du selv er begravet i.”

[2] Her roste Alexander vismændenes argumenter, men han gjorde dog intet af det, de sagde, men derimod det modsatte af, hvad han havde rost dem for. For der er også en historie om, at han blev overrasket over Diogenes fra Sinope og hans opførsel: Han mødte Alexander nemlig på Isthmen, hvor han lå og soled sig. Alexander stillede sig foran ham med sine *hypaspister* og *pezetairoi* og spurgte, om der var noget, han kunne gøre for ham.¹⁰ Diogenes svarede, at han intet manglede, men at Alexander og hans følge skulle flytte sig, for de skyggede for solen. [2] Herfra kan man lære, at Alexander ikke var ude af stand til at tænke sig godt om, men at han i alt for høj grad var styret af sine ambitioner. Og da han var kommet til Taxila og så nogle nøgne vismænd, som også var fra Indien, fik han lyst til, at en af dem skulle følge ham, fordi han beundrede deres udholdenhed. Den ældste af dem, deres læremester Dandamis, sagde, at han hverken selv ville tage med Alexander eller tillade andre at gøre det. [3] Dandamis svarede – ifølge historien – at han selv var Zeus' søn, hvis også Alexander virkelig var det, og at han ikke havde brug for noget som helst fra Alexander. For han var godt tilfreds med, hvad han havde, og han kunne desuden se, at Alexanders mænd ikke fik noget godt ud af at fare rundt til alle verdenshjørner uden noget bestemt mål for deres ustandselige felttog. Altså ønskede han ikke selv noget, som Alexander kunne give ham, og desuden var han ikke bange for at gå glip af det, som Alexander ville blive herre over. [4] For så længe han var i live, ville Indiens jord være tilstrækkelig for ham på alle årstider, og så snart han var død, ville han blive sat fri af kroppens fængsel. Derfor forsøgte Alexander ikke at tvinge ham men indså, at dette var en fri mand. Kalanos, en af vismændene dér blev dog overtalt til at tage med Alexander. Ifølge Megasthenes sagde de andre vismænd bebrejdende om ham, at han var fuldstændig ude af stand til at kontrollere sig selv; det sagde de, fordi han opgav deres tilgang til lykken ved at tjene en anden herre end deres gud.

[3] Jeg har skrevet om dette, fordi man er nødt til at fortælle om Kalanos i et værk om Alexander. Han blev nemlig fysisk svækket, mens han var i Persien, selvom han aldrig havde været syg tidligere. Men han ville ikke leve et liv som en svagelig person, og han sagde til Alexander, at han havde det godt med at gøre en ende på livet, før han blev ramt af et handicap, som ville tvinge ham til at ændre sin tidligere livsstil. [2] Ale-

10. Hypaspister var et elitekorps af specielt udrustede lette infanteritropper i den makedonske hær. Pezetairoi bruges synonymt med *hoplit*.

xander prøvede i lang tid at tale ham fra det, men han indså, at Kalanos ikke ville opgive sin plan, og at han heller ikke ville vælge en anden udvej end den, som han selv havde bedt om, hvis ingen fjede ham i det. Alexander befalede derfor, at der skulle bygges et ligbål til ham, og han bad sin livvagt Ptolemaios, Lagos' søn, om at sørge for det. Nogen skriver, at Alexander også arrangerede et stort optog, hvor der både var ryttere og soldater i fuld udrustning samt andre, der bar fakler og andet brændsel til bålet. Andre fortæller, at de bar bægre af sølv og guld samt kongelige klæder. [3] Desuden blev en hest udstyret til ham, fordi sygdommen gjorde ham ude af stand til at gå selv. Han var ikke engang i stand til at sætte sig op på hesten, og blev i stedet bragt derhen på en bære. Undervejs bar han en krans efter indisk skik, og han sang indiske sange. Inderne siger, at det var hymner og lovprisninger til guderne. [4] Den hest, som Kalanos skulle have siddet på, havde tilhørt nesaiernes konge, og før han steg op på ligbålet, gav han den som gave til Lysimachos, én af dem, der havde tjent ham på grund af hans vidsom. Han sørgede for at fordele de bægre og klæder, som Alexander havde givet ordre til at kaste på bålet, til nogle i hans følge. [5] Kalanos steg derefter op på bålet og lagde sig værdigt så han kunne ses af hele hæren. Alexander brød sig ikke om at se på det, fordi det var hans nære ven, men hos de andre vakte det beundring, at han ikke bevægede sig det mindste, mens han lå på ligbålet. [6] Nearchos fortæller, at trompeterne gjaldede efter Alexanders ordre, da de, der var udvalgt til at tænde bålet, havde kastet faklerne derop, og hele hæren stemte i med krigsråbet, som de plejede at gøre i kamp. Selv elefanterne faldt ind i samme, høje krigsbrøl, mens de hædrede Kalanos. Mange har skrevet det samme og andet om inderen Kalanos, og det er altsammen nyttigt for menneskeheden – i det mindste for den, der ønsker at vide, hvor stærk og uovervindelig den menneskelige vilje er, når man har sat sig for at gennemføre noget.

[4] På dette tidspunkt sendte Alexander Atropates hjem til sit satrapi, mens han selv tog til Susa. Der arresterede og dræbte han Aboulites og hans søn Oxathes, fordi de havde administreret Susa dårligt. [2] I mange af de områder, som Alexander havde erobret, var styret misligholdt af de lokale herskere. Blandt andet var det gået ud over templerne, gravene og undersåtterne selv, eftersom Alexanders indiske felttog havde varet i lang tid, og det var ikke sikkert, at han ville overleve konfrontationer med de mange folkeslag og deres elefanter eller vende tilbage fra den anden side af floderne Indus, Hydaspes, Akesines og Hyfasis. [3] Desuden gjorde de ulykker, der havde ramt ham i gadrosiernes land, satraperne deromkring tilbøjelige til ikke at regne med at han

ville komme hjem. Det siges dog, at Alexander havde fået en tendens til at stole mere på dem, der fremsatte anklager, som om de var fuldstændigt troværdige, og til at straffe dem, der var blevet dømt for småting, hårdt – det var fordi, han mente, at de med den indstilling var i stand til også at begå store forbrydelser.

[4] I Susa holdt han bryllup for sig selv og sine nærmeste. Ifølge Aristobulos giftede han sig med Dareios' ældste datter, Barsine, og desuden med Ochos' yngste, Parysatis. I forvejen var han gift med Roxane, datter af baktrieren Oxyartes. [5] Han gav Drypetis, som også var datter af Dareios samt hans egen svigerinde, til Hefaistion, fordi han ønskede, at Hefaistions børn skulle blive fætre og kusiner til hans egne. Til Krateros gav han Amastrine, som var datter af Dareios' bror, Oxyartes. Til Perdikkas en datter af Atropates, satrappen over Medien. [6] Til livvagten Ptolemaios og til den kongelige sekretær Eumenes gav han Artabazos' to døtre, til den første Artakama, til den anden Artonis. Til Nearchos Barsines og Mentors datter. Til Seleukos baktrieren Spitamenes' datter. På samme måde gav han til resten de mest velansete døtre blandt perserne og mederne, i alt var de omtrent 80. Brylluppet blev holdt efter persisk skik. [7] Der blev stillet stole frem til brudgommene på række, og efter skålen kom hver brud ind og satte sig hos hver sin gom. Mændene tog imod dem og gav dem et kys. Kongen begyndte, og de andre fulgte hans eksempel. Og det lod til, at Alexander gjorde dette på en usædvanligt folkelig og kammeratlig måde. [8] Efter de havde fået hver deres brud, tog mændene deres brude med hjem. Alexander gav dem desuden alle sammen en medgift. Han befalede, at alle de makedonere, der havde giftet sig med asiatiske kvinder, skulle lade sig registrere ved navn. Det viste sig, at der var over 10.000, og Alexander gav dem alle bryllupsgaver.

[5] Han besluttede også, at dette var det rette tidspunkt til at stryge hærens gæld, og han beordrede, at der skulle laves en fortegnelse over, hvad hver især skyldte, sådan at der kunne komme orden i regnskabet. I starten lod kun nogle få sig registrere, fordi de var bange for, at Alexander satte dem på en prøve for at se, hvem af soldaterne, der ikke havde haft nok i deres løn, og hvem der havde ødslet den væk. [2] Da Alexander fandt ud af, at der kun var nogle få, der lod sig opskrive, og at de fleste forsøgte at skjule deres gældsbeviser, kritiserede han soldaterne for deres manglende tillid. Han sagde, at en konge altid skal sige sandheden til sine undersåtter, og at undersåtterne ikke skal tro, at noget andet end det, kongen siger, er sandt. [3] Derpå stillede han borde med penge op i lejren og instruerede revisorerne i at stryge gælden, også selvom

folk ikke lod sig registrere ved navn. Nu stolede de på, at Alexander fortalte sandheden, og de viste større glæde ved ikke at blive nævnt ved navn end ved at få gælden strøget. Det fortælles, at Alexanders gave til sin hær ved denne lejlighed beløb sig til mere end 20.000 talenter.

[4] Han gav også andre gaver til folk, alt efter hvem der nød størst respekt, eller hvem der havde udmærket sig, når der havde været fare på færde. Og han belønnede dem, der havde udvist mod, med guldkrans. [5] Den første var Peukestas, som havde beskyttet ham med sit skjold, dernæst Leonnatos, der havde gjort det samme, havde udholdt strabadser i Indien og havde hjulpet med sejren i Oretia. I det land havde han kæmpet med sin resterende styrke mod rebellerne og deres naboer og besejret dem, og derudover havde han været god til at holde ro og orden. [6] Derefter gav han også Nearchos en krans for hans sejlads langs med kysten i det Indiske Ocean tilbage til Susa, for han var allerede ankommet. Derudover gav han også en krans til Onesikritos, det kongelige skibs kaptajn. Livvagtskorpset og Hefaistion modtog også en krans.

[6] Satrapperne fra de nyligt grundlagte byer og fra de områder, han havde underlagt sig, kom til ham med 30.000 drenge, der nu var ved at være voksne og på samme alder. Disse kaldte han for *arvtagerne*, de bar makedonsk udrustning og var trænet i makedonsk krigsførsel. [2] Det fortælles, at deres ankomst irriterede de øvrige makedonere, fordi det lod til, at Alexander gjorde alle mulige forsøg på at gøre makedonerne overflødige. Det irriterede dem også meget, at Alexander bar persisk klædedragt, og de fleste af dem var utilfredse med, at brylluppet var blevet holdt efter persisk skik, endda var også nogle af brudgommene utilfredse på trods af, at de ved den lejlighed blev æret i samme grad som kongen. [3] Det provokerede dem, at persernes satrap, Peukestas, både i fremtoning og sprog opførte sig persisk, og ikke mindst at Alexander glædede sig over hans orientalske vaner. Desuden generede det dem, at ryttere fra baktrierne, sogdianerne, arachotonerne, zarangonerne, areierne, parthyaierne og dem, som perserne kaldte euakaierne, blev indrulleret i rytteriet, dog kun alle de, der udmærkede sig af

væsen,^o ved fysisk styrke eller andre gode egenskaber. [4] Fordi disse var blevet indrullet, blev en ny rytterstyrke etableret: Den bestod ikke kun af orientalerne, men fordi hele rytteriet havde vokset sig større, valgte man hovedsagligt disse til den femte deling. Til rytteriets elitekorps blev følgende udvalgt: Artabazos' søn Kofes, Mazaios' sønner Hydanes og Artiboles, sønnerne til Fraterfernes der var parthyaierne og Hyrkaniens satrap, Sisines og Fradasmene [5] og Oxyartes' søn Itanes som var bror til Roxane, Alexanders hustru. Dertil blev Aigobares og hans bror Mithrobaios indskrevet. Hystaspes fra Baktrien anførte dette korps, hvor makedonske spyd blev anvendt i stedet for de normale barbariske kastespyd med rem. Alt dette betragtede makedonerne som skammeligt, for nu var Alexanders' sind da blevet fuldstændigt barbarisk, og han havde glemt det makedonske folk og dets kultur i det gudsforladte land.

[7] Alexander befalede Hefaistion at lede alle hærens fodfolk til Det Indiske Ocean. Hans flåde ankom til Susa, hvor han gik om bord sammen med hypaspisterne, elitekorpsset og en lille del af rytteriet og sejlede ned ad Eulaios mod havet. [2] Tæt ved flodens udløb i havet efterlod han alle de nedslidte skibe, og fortsatte i de hurtigste sejladsen fra Eulaios over havet til Tigris' munding. Resten af hans flåde blev bragt ad floden til den kanal, der er gravet mellem Eulaios og Tigris, hvor de blev fragtet over til Tigris. [3] De to floder Eufkrat og Tigris deler Assyrien mellem sig; af den grund kalder de lokale også landet for Mesopotamien. Tigris har en svagere strøm, men den optager mange kanaler fra Eufkrat og mange andre floder. Ved hjælp af disse vokser den sig større og løber ud i Det Indiske Ocean, hvor den ved sit udløb er bred og umulig at krydse, fordi landskabet ikke hindrer dens løb. [4] For landet dér ligger højere end flodlejet, og derfor afgiver floden ikke vand til kanaler eller andre floder, men modtager snarere vand fra dem og lader det ingen steder løbe ud over landet. [5] Eufkrat ligger højere i landskabet, og vandet flyder helt op til bredden, hvor mange kanaler løber fra den. Nogle af dem tørrer aldrig ud og vander de omkringliggende områder, andre

* Læsningen ἀξιῶσιν <ῶ> foretrækkes. Se C.G. Krüger, Ἀρριάνου Ἀλεξάνδρου ἀνάβασις: *Emendatam et explicatam*. Berlin, 1848: bd. 2, s. 271, jf. Wirths note i Roos' udgave, s. 449 hvor han henviser til A. Castiglioni, "Collectaneorum graecorum particula tertia." *Studi italiani di filologia classica* 15: 259–348, 1906, s. 326.

graves, når der er behov for at landet bliver vandet, eftersom det kun sjældent regner på den egn. Derfor opløses Eufkrat i lavvandede sumpområder.

[6] Alexander sejlede langs kyststrækningen i Den Persiske Golf, der strækker sig mellem Eulaios og Tigris, og han fortsatte op ad Tigris mod lejren, hvor Hefaistion ventede med den samlede hærstyrke. Derfra sejlede han til Opis, en by der var bygget lige ved Tigris. [7] Under sejladsen ødelagde han de dæmninger, der var i floden, så han fik udlignet vandets niveauforskelle. Perserne havde bygget dem for at forhindre nogen i at sejle fra havet ind gennem deres land og besejre dem med en overlegen flåde. De havde bygget dem, fordi de manglede en egentlig flådestyrke. De var bygget tæt efter hinanden for at gøre sejladsen op ad Tigris vanskelig. Alexander sagde, at sådanne påfund var typiske for folk, der ikke var overlegne i krigskunst. Han betragtede dem ikke som en forhindring for sig selv, og han beviste deres beskedenhed ved uden problemer at hugge sig igennem persernes møjsommeligt opbyggede værker.

[8] Da han kom til Opis, samlede han sine makedonere og sagde, at de gamle og de, der var blevet invalideret i kamp, var løst fra tjeneste og skulle sendes hjem. Han ville give dem så mange penge, at de ved hjemkomsten ville blive misundt af befolkningen, og de resterende makedonere ville han gøre mere interesserede i at tage del i flere af de samme farer og slid. [2] Alexander sagde dette for at vise makedonerne sin respekt, men de mente, at han så ned på dem og opfattede dem som fuldstændig ubrugelige i krigstjeneste. Det var ikke underligt, at de blev vrede over hans tale, og de havde under felttoget været vrede over mange forskellige ting, blandt andet at han bar den persiske klædedragt, der generede dem, og at de orientalske *arvtagere* bar makedonsk udstyr. Desuden generede indførslen af fremmede delinger i det oprindelige rytteri dem også. [3] Nu kunne de ikke længere holde deres utilfredshed tilbage, men de bad alle om at blive fritaget fra tjeneste i hæren, og spøjte med, at han selv kunne fortsætte sin ekspedition med sin far, Ammon. Efter Alexander havde hørt dette (han var blevet mere temperamentsfuld på det tidspunkt, og på grund af den orientalske lydighed var han ikke længere så venligsindet overfor makedonerne som tidligere), kom han ned fra podiet med sine ledere og gav ordre til at arrestere de højest rangerende af dem, der havde skabt uro i mængden. Han udpegede selv dem, vagterne skulle arrestere. Tretten blev taget til fange, og han dømte dem til døden. Stilheden greb de lamslåede tilhørere, og Alexander gik igen op på podiet og holdt følgende tale.

[9] "Makedonere, jeg vil ikke holde denne tale for at forhindre jeres hjemrejse – for min skyld kan I tage afsted, når I vil – men for at I skal overveje, om I har tjent os, som vi har tjent jer nu, hvor I vil tage afsted. [2] Men jeg kan passende begynde min tale med min far Filip. For da han kom til magten, flakkede I hjælpeløst om, I gik klædt i dyreskind og de fleste af jer havde jeres køer på græs i bjergene, nogle sølle kvægflokkede, som I knap nok kunne beskytte mod illyrerne, triballerne og thrakerne. Han gav jer ordentlige kapper at gå med i stedet for skind og ledte jer fra bjergene ned på sletterne. Dér lærte han jer at forsvare jer ordentligt imod de omkringboende barbarer, så I kunne stole langt mere på jeres naturlige mod end på områdets ufremkommelighed som redning. Han gjorde jer til indbyggere i bystater og indførte god lov og orden. [3] Fra at være slaver og undersåtter gjorde han jer til herskere over netop de barbarer, som tidligere havde hærgnet og plyndret jer og jeres ejendom. Desuden tilføjede han store dele af Thrakien til Makedonien, åbnede for handel langs de bedst beliggende kyststrækninger, og gjorde det sikkert at arbejde i minerne. [4] I blev herskere over thessalerne, som I tidligere var dødbange for. Han ydmygede fokeerne og sikrede en let fremkommelig vej til Hellas, der tidligere havde været utilgængelig. Han ydmygede også athenerne og thebanerne, der altid havde forsøgt at underlægge sig Makedonien – dengang tog vi også selv del i hans bestræbelser. For i stedet for at betale skatter til athenerne og være underlagt thebanerne, måtte de hver især sikre sig deres egen sikkerhed hos os. [5] Han tog til Peloponnes og ordnede forholdene dér og blev derefter udnævnt til general med uindskrænket magt i felttoget mod perserne. Derved skaffede han ikke blot sig selv men hele Makedonien vældig berømmelse.

[6] Dette var det udgangspunkt, vi havde fra min far, som var utroligt i sig selv, men ikke noget særligt i forhold til det, vi sammen har udrettet. Fra min far arvede jeg blot nogle bægre i guld og sølv, og knap 60 talenter i skatkammeret, mens han havde en gæld på 500 talenter. Derudover optog jeg et lån på 800 talenter, da jeg brød op fra vores land, hvor vi ikke engang havde råd til at have kvæg på markerne. Straks fordrev jeg perserne, der indtil da havde haft magten til søs ved Hellesponten. [7] Med vores rytterstyrke sejrede vi over Dareios' satrupper, og derved føjede jeg det samlede Ionien, Aiolis, hele Frygien og Lydien til vores imperium, og jeg erobrede Milet efter en belejring. Jeg gav jer mulighed for at nyde frugterne af de folkeslag, der frivilligt underlagde sig os. [8] Alle Ægyptens og Kyrenes goder, som jeg fik i min besiddelse uden kamp, har I glæde af. I disponerer over Syrien, Palæstina og Mesopotamien; Babylon, Baktrien og

Susa er jeres, samt Lydiens rigdomme, persernes skatkamre, Indiens luksus og havet hinsides. I er satrapper, I er generaler, I er øverstbefalende. [9] Hvad har jeg for mit eget vedkommende fået ud af disse strabadser ud over min purpurfarvede kappe og dette diadem? Jeg har aldrig erhvervet noget til mit eget bedste, og der er ingen, der kan pege på nogle kostbarheder ud over disse – alt er i jeres besiddelse eller bevogtes for jeres skyld. Der er jo heller ingen grund til at jeg, på eget initiativ, skulle gemme disse skatte for jer, da jeg spiser den samme kost og sover det samme sted. Jeg våger over jer, så I kan sove godt.

[10] Men alt det har I jo måttet gennemgå og lide for, mens jeg bare har dirigeret rundt med jer på sikker afstand. Godt så, men hvem af jer vil mene at have udstået og gennemgået flere farer for mig end jeg for ham? Lad hvem, det skulle være, træde afklædt frem og vise sine sår, og så vil jeg vise mine frem. [2] Der findes ikke ét sted fortil på min krop, hvor jeg ikke har sår, der findes intet nærkamps- eller kastevåben, som jeg ikke bærer spor af på min krop. Jeg er blevet såret af sværd, skudt af pile, ramt af krigsmaskiner, og ofte bliver jeg såret af sten og køller for jeres skyld, jeres hæder og jeres rigdom – jeg har ført jer som sejrherre gennem samtlige lande og over alle have, floder, bjerge og sletter. [3] Jeg har indgået de samme ægteskaber, som I selv har, og mange af jeres børn vil komme i familie med mine. Hvis nogen skyldte penge, betalte jeg jeres gæld og spurgte aldrig, hvad den var kommet af på trods af, at I havde tjent rigeligt i løn og ved plyndring efter succesrige belejringer. De fleste af jer bærer krans af guld til evigt minde om jeres fremragende bedrifter og min høje respekt. [4] Når en mand faldt i kampen, vandt han ved sin død udødelig hæder, en strålende begravelse, og som regel fik han opstillet bronzestatuer derhjemme, mens hans forældre blev fritaget for alle offentlige skatter og afgifter. Ikke én af jer er dræbt i flugt med mig som leder.

[5] Nu ville jeg have hjemsendt dem af jer, der ikke længere var kampdygtige og længtes hjem. Men da I nu alle ønsker at tage hjem, så gå. Og når I er kommet hjem, så meddel, at jeres konge, Alexander, blev sejrherre over perserne, mederne, baktrierne og sakerne; [6] han besejrede uxierne, arachoterne og drangaerne, han erobrede parthyaierne, chorasmierne og hyrkanerne indtil Det Kaspiske Hav, han passerede Kaukasusbjergene ved De Kaspiske Porte og krydsede floden Oxos og Tanais. Desuden krydsede han Indusfloden, som ingen anden end Dionysos havde krydset, og Hydaspes, Akesines og Hydraotes, [7] og, havde det ikke været for jeres fejhed, også Hyfasis. Han satte ud

fra Indusflodens munding på Det Indiske Ocean og drog igennem Gedrosiens ørken, hvor ingen nogensinde før har været med en hær, og underlagde sig Karmanien og ore-
ternes rige på vejen. Hans flåde havde allerede lagt til i Den Persiske Golf via søvejen
fra Indien, da I begav jer mod Susa, hvor I efterlod ham overgivet til de besejrede bar-
barers nåde. Dette budskab skal helt sikkert give jer et stort ry blandt mennesker og
guder. Træd af!”

[11] Da han var færdig med sin tale, gik han straks ned fra talerstolen og trak sig
tilbage til den kongelige bolig. Han plejede ikke sin krop og lod ingen makedoner se sig,
og heller ikke den næste dag viste han sig – men på tredjedagen kaldte han de udvalgte
persere ind til sig og fordelte anførerposterne over delingerne blandt dem. Desuden
tillod han kun dem, som han kaldte sine *slægtninge*, at kysse ham, sådan som det var
skik og brug hos dem.¹¹ [2] Men da makedonerne havde hørt hans tale, blev de
lamslåede og stod i stilhed ved talerstolen.¹² Ingen af dem fulgte efter kongen, som iso-
lerede sig fra alle på nær sine nærmeste og livvagterne. De fleste blev stående og vidste
ikke, hvad de skulle gøre eller sige, men de havde de heller ikke lyst til at gå derfra. [3]
Nu blev det meddelt dem, at officersposterne var blevet givet til perserne, og at den
orientalske del af hæren blev splittet op i delinger med makedonske navne: Én persisk
deling blev eksempelvis kaldt *agema*, en anden *pezetairoi*, en tredje *argyraspidoi*.¹³ I
rytteriet blev der også indføjet en kongelig *agema* af persere. [4] Nu kunne makedo-
nerne ikke styre sig længere, og de styrtede i fællesskab mod Alexanders kongelige
bolig, hvor de smed deres våben foran portene som tegn på, at de underkastede sig
kongens vilje. Dér stod de så og råbte om lov til at komme ind. De sagde, at de ville
udlevere dem, der var skyld i urolighederne og dem, der havde startet optøjerne. De
ville stå vagt ved portene både nat og dag, indtil Alexander tilgav dem. [5] Da han fik
dette at vide, skyndte han sig ud og så dem ligge ydmygt på jorden. Han hørte på deres
rørende klage, som fik ham til at fælde en tåre. Han stod frem for at tale til dem, men

11. *Slægtninge* er en ærestitel, som Alexander har overtaget fra det persiske kongehus, og det samme
gælder skikken med at lade sig kysse af sine underordnede.

12. Efter en kort ekskurs om Alexanders isolation i de følgende tre dage vender Arrian her tilbage til
hærens reaktion umiddelbart efter talens afslutning.

13. *Agema* er betegnelsen for det elitekorps af fodsoldater, der fungerede som personlige livvagter for
Alexander. *Argyraspidoi* kan direkte oversættes med “de med sølvskjoldene” og betegner en under-
deling af hypaspisterne, der blev æret med sølv på deres skjolde efter erobringerne i Indien. Det er
uklart, om denne betegnelse anvendtes før Alexanders død.

de blev ved med at jamre. [6] Der var dog én af dem, som trådte frem – hans navn var Kallines og han var respekteret for sin alder og sit lederskab over det centrale rytteri. Han sagde: “Min konge, det er en stor sorg for makedonerne, at du har gjort nogle af perserne til dine slægtninge, og at perserne selv kalder sig dine slægtninge. Og de kysser dig! Og dét på trods af, at ingen af makedonerne får lov til at få samme ære.” [7] Her afbrød Alexander ham: “Men I er alle mine slægtninge, og jeg vil for fremtiden kalde jer det.” Kallines og alle andre, der havde lyst, gik frem og kyssede ham, da han havde sagt dette. Så samlede de deres våben op igen og gik tilbage til lejren under hujen og hurraråb. [8] Derefter ofrede Alexander til de guder, som han plejede at ofre til, og han holdt en festmiddag for alle. Han sad selv blandt gæsterne: Makedonerne sad omkring ham og perserne ved siden af dem. Derefter fulgte mange andre folkeslag, nemlig alle de, som var inviterede på grund af deres rang eller andre fortrin. Alexander og hans nærmeste udførte drikofre, som de græske og persiske spåmænd havde påbegyndt. [9] Han bad om mange gode ting, ikke mindst enighed og fællesskab for det makedonsk-persiske styre. Det siges, at der var omkring 9.000 deltagere, som alle drak den samme skål og sang en lovprisning dertil.

[12] Nu drog mange af makedonerne, som alder eller andre dårligheder havde gjort ukampdygtige, frivilligt afsted. De var i alt cirka 10.000, og Alexander gav dem ikke kun løn for den periode, de havde aftjent, men også for hjemrejsen. [2] Desuden gav han en talent til hver af dem i løn. Hvis nogle af de orientalske kvinder havde børn, befalede han, at disse skulle efterlades hos ham og ikke blive ført hjem til Makedonien, sådan at man kunne undgå borgerkrig derhjemme. For der kunne let opstå uroligheder blandt folk, hvis børn af orientalske kvinder blev sendt hjem til de mødre og børn, der ventede i Makedonien. Han sagde også, at han selv ville tage sig af, at de blev opdraget efter makedonsk skik både i væremåde og i krigskunst. For når de var blevet mænd, ville han selv tage til Makedonien og overgive dem til deres fædre. [3] Ved afrejsen gav han dem disse vage og ukonkrete løfter og mente derfor, at de også burde have et klart bevis på hans hengivenhed og tillid. Dette bestod i, at han sendte sin mest pålidelige mand, Krateros, som han satte ligeså stor pris på som på sig selv, med dem som vogter og leder på rejsen. De sagde farvel til hinanden med tårer i øjnene over at de skulle skilles. [4] Han pålagde Krateros at lede dem afsted, og, når han havde ført makedonerne, thrakerne og thessalerne tilbage, at tage ansvar for hellenernes frihed. Antipatros befalede han at bringe makedonske stedfortrædere i deres bedste alder i stedet for

dem, der var sendt hjem. Desuden sendte han Polyperchon, som var næstkommanderende efter Krateros, afsted i tilfælde af, at der skulle ske noget med ham på rejsen. Krateros var nemlig ikke ved godt helbred, og Alexander ville ikke have, at de skulle mangle en anfører på rejsen.

[5] Der gik også en historie uden nogen klar kilde blandt dem, der spreder royale rygter, og des mere den blev holdt skjult, jo mere forsøgte man at videregive den (den slags sleske mennesker vil hellere underholde end fortælle sandheden). Rygtet var, at Alexander overgav sig totalt til sin mors nedrige bagvaskelse af Antipater og satte sig for at udvise ham af Makedonien. [6] Måske havde hans forflyttelse af Antipater ikke til formål at vanære ham men at undgå, at spliden mellem dem skulle blive endnu mere ubehagelig og uoprettelig for ham. De blev begge ved med at skrive breve til Alexander. Antipater skrev om Olympias' stædighed, hidsighed og trang til at blande sig i hvadsomhelst – noget som på ingen måde klædte en dronningemoder. Derfor gik der også et rygte om, at Alexander skulle have sagt om sin mor, at hun krævede en urimelig høj husleje for de ti måneder, hun bar ham.¹⁴ [7] Hun skrev til gengæld, at Antipater krævede for meget i æresbevisninger og opmærksomhed og ikke længere huskede på, hvem der havde indsat ham, men snarere så sig selv værdig til at tage de vigtigste beslutninger blandt makedonerne og hellenerne i det hele taget. Alle disse rygter, der bidrog til at bagvaske Antipater, syntes at gøre et stort indtryk på Alexander, fordi de er så meget desto farligere i et kongedømme. Dog lod det til, at Alexander hverken i ord eller handling ønskede at nogen skulle tro, at han havde ændret indstilling over for Antipater ...¹⁵

[13] Hefaistion bøjede sig ved dette argument for Eumenes, selvom det var imod hans vilje. Det siges, at Alexander på denne rejse stødte på den slette, hvor de kongelige heste havde græsset. Sletten hedder Nesaios, og hestene hed ifølge Herodot de nesaiske heste. I gamle dage var der 500.000, men da Alexander så dem, var der ikke flere end 50.000. De fleste af dem var nemlig blevet stjålet af røvere.

14. Ti, fordi de græske måneder var på 29 eller 30 dage. Derfor var folk gravide i ti og ikke som nu efter Cæsars reform i ni, som gjaldt på Arrians tid.

15. I det håndskrift, som alle øvrige håndskrifter med teksten nedstammer fra, er der her faldet et folie ud. Det betyder, at der mangler omtrent to siders tekst, som ifølge Roos blandt andet menes at beskrive skatmesteren Harpalos' forbrydelser og efterfølgende flugt, Alexanders rejse fra Opis til Ekbatana og en strid af ukendt karakter mellem Eumenes og Hefaistion (jf. 14.9 nedenfor). Se eventuelt Gertz' oversættelse, side 411 og Roos' tekststudgave, side 359.

[2] Her siges det, at Mediens satrap Atropates gav ham 100 kvinder, der skulle være amazoner. De havde samme udrustning som mandlige ryttere på nær i én henseende: De bar økser i stedet for spyd og små skjolde. Det siges, at det højre bryst var mindre end det venstre, og at det var blottet i kamp. [3] Alexander tog dem ud af hæren for at undgå tumult blandt makedonerne eller orientalerne. Han meddelte dem, at de skulle give besked til deres dronning om, at han var på vej til hende for at gøre hende gravid. Hverken Aristobulos, Ptolemaios eller nogen anden, som er tilstrækkeligt troværdige til at bruge som bevis, har skrevet om dette. [4] Jeg tror nu ikke, at amazonerne fandtes dengang eller før Alexanders tid. Xenofon nævner heller ikke noget om dem, selvom han stødte på fasianerne, kolcherne og alle de andre på sin rejse forbi Trapezunt. Før de kom til Trapezunt, rejste hellenerne også forbi andre orientalske folkeslag, hvor de ville have stødt på amazonerne, hvis de overhovedet havde eksisteret. [5] Jeg mener ikke, det er sandsynligt, at den race nogensinde har eksisteret på trods af, at der findes så mange forskellige historier om dem. Der er en historie om, at Herakles blev sendt afsted for at skaffe deres dronning Hippolytes' bælte og tage det med tilbage til Grækenland. Der er også en anden historie med Theseus, hvor athenerne er de første, der besejrer dem i kamp, efter at disse kvinder har angrebet Europa. Mikon har lavet et billede af denne kamp, der ikke regnes for noget mindre end slaget mellem athenerne og perserne. [6] Herodot skriver også meget om dem, ja, han skriver lige så meget om athenernes bedrifter mod amazonerne, som han priser de athenere, der faldt i krig.¹⁶ Hvis Atropates har fremvist nogle kvindelige ryttere for Alexander, tror jeg, han viste ham nogle andre orientalske kvinder, der var trænet i at ride og klædt på samme måde som amazonerne.

[14] I Ekbatana ofrede Alexander og holdt atletik- og musikkonkurrencer, sådan som han plejede at gøre under lykkelige omstændigheder, og hans kammerater afholdt drikkelag. Samtidig blev Hefaistion syg. På den syvende dag lå han stadig syg, og det siges, at stadionet var fyldt med mennesker. Da det blev meddelt Alexander, at Hefaistion var dårlig, skyndte han sig hen til ham og opdagede, at han allerede var død. [2] Her findes et væld af historier om Alexanders sorg, men de er alle enige om, at han var ramt af en dyb smerte. Hver især har forskellige beretninger om, hvad han gjorde, alt efter om de er venligt eller uvenligt stemte over for Hefaistion eller Alexander selv. [3]

16. Herodot, *Historier*, Bog 4, kap. 110–17, og bog 9, kap. 27.4.

Jeg mener, at nogle af dem har fremstillet sagen urimeligt, fordi de troede, at alt hvad Alexander gjorde eller sagde i sorg over ham, som han elskede over alt på jorden, var for hans egen berømmelses skyld. Andre mente, at det i højere grad tjente til skam, fordi det hverken passer sig for en konge i det hele taget eller for Alexander selv. Desuden siger nogle, at han det meste af denne dag lå kastet hen over sin vens lig i gråd og nægtede at gå derfra, før han blev tvunget af sine kammerater. [4] Andre siger, at han hele dagen og natten lå kastet over liget. Endnu andre, at han lod hans læge Glaukias hænge, fordi denne havde doseret Hefaistions medicin forkert. Atter andre fortæller, at lægen havde ladet ham drikke uforsvarligt meget vin, selvom han selv holdt opsyn med ham. De siger også, at Alexander klippede sit hår af over liget, og dette finder jeg ikke usandsynligt, fordi det er efter Achilleus' forbillede, som han var meget begejstret for allerede fra barns ben.¹⁷ [5] Yderligere andre mener, at han selv kørte vognen med liget, men det tror jeg ikke på. Så er der dem, der siger, at han befalede, at Asklepios' tempel i Ekbatana skulle rives ned; men det er for barbarisk og upassende for Alexander. Det ville have passet meget bedre til Xerxes, der i sin foragt for guderne sænkede lænker i Hellesponten i sit forsøg på at straffe den. [6] Til gengæld forekommer det mig ikke helt usandsynligt, at Alexander skyndte sig afsted mod Babylon, og at mange sendebud mødte ham på vejen fra Hellas. Blandt dem var også sendebud fra Epidauros. Disse fik alle, hvad de bad om, og han gav dem en votivgave til at udsmykke Asklepiostemplet med. Han sagde til dem: "Selvom Asklepios ikke har været til nogen nytte for mig og reddet den ven, jeg elskede, som jeg elsker mig selv, får I denne gave." [7] Han befalede, at der skulle ofres til Hefaistion som til en hero, og dette beretter de fleste. Andre skriver, at han sendte bud til Ammon for at spørge, om man kunne tilbede Hefaistion som en gud, men det gav guden ikke lov til. [8] Alle er dog enige om dette: Indtil tre dage efter Hefaistions død tog han hverken vådt eller tørt til sig og plejede ikke sin krop på nogen måde. Enten lå han og græd, eller også sørgede han i stilhed. Han befalede, at der skulle klargøres et ligbål til 10.000 talenter i Babylon til Hefaistions ære; andre hævder, det skulle være endnu mere kostbart. [9] Han besluttede, at der skulle sørges i hele Orienten, og at mange af hans nærmeste skulle vie sig selv og deres våben til den afdøde Hefaistions ære. Man siger, at Eumenos var ophavsmand til dette påfund, han

17. Homer, *Iliaden*, 23. sang, vers 141–153.

havde – som jeg tidligere har fortalt – været oppe at skændes med Hefaistion.¹⁸ Han gjorde dette for, at Alexander ikke skulle tro, at han glædede sig over Hefaistions død. [10] Alexander udpegede aldrig nogen anden som chiliarch i stedet for Hefaistion, sådan at hans navn ikke skulle blive glemt i den deling. Regimentet blev opkaldt efter Hefaistion, og dets felttegn, som han havde fået lavet, blev båret frem. Alexander planlagde også at afholde en atletikkonkurrence, der skulle være større og mere kostbar end nogen tidligere. For han forberedte, at der i alt skulle være 3.000 deltagere. Man siger, at disse også konkurrerede kort tid efter ved Alexanders begravelse.

[15] Først efter lang tid i sorg kunne han samle sig igen, mens hans kammerater kom sig noget hurtigere. Da drog han på et felttog mod korsaierne, et krigerisk folkeslag ved uxiernes grænse. [2] Korsaierne er et bjergfolk, der bor i landsbyer i et ufremkommeligt terræn. Hver gang en fjendtlig styrke nærmede sig, trak de sig samlet op til bjergtinderne, eller også flygtede enhver efter bedste evne og forvirrede dem, der med en hær forsøgte at invadere dem. Så snart fjenden havde forladt området, vendte de tilbage til deres normale erhverv, røveri, og ernærede sig ved det, som de plejede. [3] Men Alexander besejrede hele deres folk, selvom han angreb dem om vinteren. For hverken vinter eller vanskeligt fremkommeligt terræn var noget problem for ham eller Ptolemaios, søn af Lagos, som ledede en del af hæren. Således kom intet i vejen for Alexanders erobningsplaner, hvad end han gav sig i kast med.

[4] På vej mod Babylon kom sendebud ham i møde; disse roste og bekransede ham som konge over Asien. De kom også fra Italien, breterne, leukanerne og etruskerne. Man siger desuden, at der ankom sendebud fra Karthago, Etiopien, den europæiske del af Skythien, Spanien og fra kelterne for at indgå alliancer. Det var første gang helle-nerne og makedonerne stiftede bekendtskab med dem og deres udstyr. [5] Det siges også, at de henvendte sig til Alexander for at afgøre deres interne uoverensstemmelser. Det virkede på hans folk, som om han var hele verdens herre. Aristos og Asklepiades skriver i deres værker om Alexander, at også romerne sendte bud til ham. Da han traf dem, bemærkede han deres disciplin, arbejdsomhed og kærlighed til frihed og forudså deres kommende storhed – han udspurgte dem desuden om deres politiske system. [6] Jeg har hverken anført dette som usandsynligt eller upålideligt, men ingen af romerne

18. Arrians henvisning menes at være til den ovennævnte passage (kap. 13.7) hvor to sider er faldet ud af teksten.

har noteret, at de har sendt bud til Alexander og heller ingen af dem, der har skrevet om ham – og som jeg stort set følger – nemlig Ptolemaios, Lagos' søn, eller Aristobulos, nævner det. Det var heller ikke dengang normalt for den romerske stat, der på det tidspunkt skattede sin frihed højest, at sende bud til en fremmed konge så langt væk. De ville hverken lade sig tvinge af frygt eller håbe på hjælp, men foragtede mest af alt tyrannier og beslægtede styreformere.

[16] Herefter sendte han Herakleides, Argaios' søn, afsted til Hyrkanien med nogle skibsbyggere, og befalede ham at fælde træ ved Hyrkaniens bjerge for at bygge lange skibe, nogle uden, andre med dæk, sådan som hellenerne byggede dem. [2] For han længtes efter at finde ud af, hvor Det Kaspiske og det såkaldte Hyrkanske Hav er forbundet med hinanden. Enten var det forbundet med Sortehavet eller med den østlige side af det store hav, der omgiver Indien og flyder ud i Den Hyrkanske Bugt, ligesom Den Persiske Bugt er dannet af det samme store hav som også kaldes Det Røde Hav. [3] For Det Kaspiske Havs kilder er ikke blevet opdaget, selvom der bor mange stammer omkring det, og mange floder der er velegnet til skibsfart flyder ind i det. Fra Baktrien har Oxos, den største af de asiatiske floder (pånær de indiske), sit udløb i den, samt Iaksartes gennem Skythien. De fleste kilder beretter, at Araxes løber fra Armenien ud i Det Kaspiske Hav. [4] Disse er de største floder. Der er også mange andre, der løber ud i disse, eller selv har udspring i dette hav. Nogle floder blev kendt af Alexander og hans mænd, mens han stødte på de lokaler stammer; andre blev ikke opdaget, da de var på den anden side af bugten hos de nomadiske skythere, et komplet ukendt område.

[5] Da Alexander krydsede Tigris med sin hær på vej til Babylon, blev han mødt af chaldæiske spåmænd, som trak ham væk fra hans rådgivere og bad ham om at stoppe marchen mod Babylon. For de havde fået et orakelsvar fra deres gud Baal, om at der ikke ville komme noget godt ud af hans ankomst i Babylon på det tidspunkt. Han svarede med et citat fra digteren Euripides. Det lyder således:

“Den bedste spåmand er den, der gætter rigtigt.”¹⁹

19. Euripides, Fragment 973 (udg.: Nauck, *Tragicorum Graecorum fragmenta*. Leipzig: Teubner, 1889)

“Herre konge”, sagde chaldæerne, “se ikke selv mod vest, og før ikke din hær ind i byen her, men tag dem hellere ad østvejen.” Men det blev ikke en nem rute for ham på grund af det vanskelige terræn. [7] Noget guddommeligt ledte ham dog frem til det sted, hvor han efter sin ankomst nu skulle dø. Det var nok bedre for ham, hvis han døde på højden af sin berømmelse, mens menneskeheden ville savne ham – og desuden før en menneskelig ulykke ramte ham, ligesom Solon anbefalede Kroisos at se på slutningen af et langt liv, førend han erklærede en mand for lykkelig. Da Hefaistions død heller ikke havde været en lille ulykke for ham, tror jeg, at Alexander hellere selv ville dø før Hefaistion end forsøge at leve videre, på samme måde som jeg mener, at Achilleus ville have foretrukket at dø før Patroklos frem for at hævne hans død.

[17] Alexander mistænkte desuden chaldæerne for, at det ikke var et ægte orakelsvar, men snarere var til deres egen gavn at de hindrede Alexanders indmarch i Babylon på det tidspunkt. [2] I Babylon lå nemlig deres tempel for Baal, som var det største af alle og bygget af mursten med tjære som mørtel. Dette tempel havde Xerxes revet ned blandt mange andre helligdomme i Babylon, dengang han kom hjem fra sit togt i Hellas. Alexander havde tænkt sig at opbygge det, efter hvad nogle fortæller, på de tidligere fundamenter, og derfor gav han babylonerne ordre til at fjerne ruindyngen. Andre fortæller, at han påtænkte at bygge et endnu større tempel end det gamle. [3] Efter hans afrejse havde de, der skulle bygge det, imidlertid sløset med byggeriet, så nu besluttede han sig for at sætte hele hæren på opgaven. Siden de assyriske konger regerede, havde der været viet et stort stykke land til guden Baal samt en masse guld. [4] Fra gammel tid havde det finansieret vedligeholdelsen af templet og offergaverne til guden, men nu fordelte chaldæerne gudens rigdomme, og de havde på det tidspunkt ikke store udgifter. Alt dette gav Alexander en mistanke om, at de ikke ønskede, at han skulle gå ind i Babylon, så templet ikke kunne blive færdigtgjort på kort tid og derved sluge al deres overskud. [5] Aristobulos siger, at han alligevel fjøede dem med hensyn til det at gå omkring byen. På den første dag slog han lejr ved Eufrat. Dagen efter rejste han afsted med floden på højre side, fordi han ønskede at krydse den del af byen, der vendte mod vest, for på den måde at kunne dreje over mod den østlige side. [6] Men det var han ikke i stand til på grund det ufremkommelige terræn, for når man kommer fra den vestlige side på vej mod byen, og man her drejer mod øst, er terrænet sumpet og fyldt af vandhuller. Således var det både med vilje og mod sin vilje, at han ikke adlød guden.

[18] Desuden har Aristobulos også gengivet følgende beretning: Apollodoros fra Amfipolis var en af hans betroede og general over den del af hæren, som Alexander havde efterladt hos Mazaios, der var satrap i Babylon. Da Apollodoros mødte Alexander på hans vej tilbage fra Indien og så, at han hævnedes sig skrækkeligt på alle satraperne, der var sat over de forskellige områder, sendte han et brev til sin bror, som var spåmand og tog varsler i dyrs indvolde, for at han kunne spå om hans redning. [2] Peithagoras sendte et svar tilbage, hvori han spurgte, hvem han frygtede mest, siden han ønskede at få taget varsler. Han skrev tilbage, at det var kongen selv og Hefaistion. Først ofrede Peithagoras for at få svar om Hefaistion, og fordi leverlappen ikke var synlig, noterede han det i et forseglede brev og sendte det fra Babylon til Apollodoros i Ekbatana. Han gjorde det klart, at der intet var at frygte fra Hefaistions side. [3] Aristobulos siger, at Apollodoros modtog dette brev en enkelt dag inden Hefaistion døde. Derefter ofrede Peithagoras for Alexander, og det viste sig, at offerdyret ingen leverlap havde. Han sendte ham samme meddelelse om Alexander, og Apollodoros holdt sig ikke tilbage, men fortalte Alexander om brevenes indhold for at vise kongen sin loyalitet ved at råde ham til at tage sig i agt for eventuelle farer. [4] Aristobulos skriver også, at Alexander roste Apollodoros og Peithagoras, da han ankom til Babylon. Han spurgte broderen, hvilke tegn der havde vist sig for ham. Han svarede, at offerdyret ingen leverlap havde. Da Alexander spurgte, hvad dette var tegn på, fik han svaret, at det forudsagde store ulykker. Alexander havde et godt indtryk af Peithagoras, så i stedet for at blive vred på Peithagoras roste han ham meget for at fortælle sandheden. [5] Aristobulos siger, at han selv havde hørt det fra Peithagoras, som også senere tog varsler for Perdikkas og Antigonos. Der blev varslet om dem, at Perdikkas skulle dø under sit felttog mod Ptolemaios, og at Antigonos skulle dø i krig mod Seleukos og Lysimachos i slaget ved Ipsos. [6] Der var også følgende historie om Kalanos, vismanden fra Indien: Da han var på vej op på bålet for at lade sig brænde, hilste han på nogle af Alexanders nærmeste, men Alexander selv ville han ikke hilse på, men sagde, at han nok ville hilse på ham, når de stødte på hinanden i Babylon. Denne fortælling blev først ikke særligt godt modtaget, men senere, da Alexander var død i Babylon, blev det husket af folk, der havde hørt det som et varsel på Alexanders endeligt.

[19] Så snart Alexander var kommet til Babylon, blev han mødt af sendebud fra Hellas. Det er ikke blevet anført, hvilke budskaber de hver især kom med, men jeg tror, at de fleste kom for at hylde ham med krans og rose ham for hans sejr, ikke mindst i

Indien, og for at fortælle om deres glæde over, at han var kommet hjem fra Indien i god behold. Det siges, at han tog godt imod dem og ærede dem, som det sig hør og bør, inden han sendte dem hjem igen. [2] Der var en del statuer, offergaver og andre votivgaver, som Xerxes havde taget med sig fra Hellas til Babylon, Pasargadai, Susa og alle mulige andre steder i Asien. Disse lod Alexander sendebudene tage med sig hjem til Hellas igen. Således siger man også, at bronzestatuerne af Harmodios og Aristogeiton samt den kelkeiske Artemis kom tilbage til Athen.²⁰

[3] Som Aristobulos fortæller, overtog han også flåden i Babylon, både den del, som var sejlet op langs Eufrat fra Det Indiske Ocean med Nearchos som admiral, og den del, der var kommet fra Fønikien. Den bestod af to femårede fønikiske skibe, tre fireårede, 12 treårede og omkring 30 mindre krigsskibe. Disse blev skilt ad og fragtet fra Fønikien til byen Thapsakos ved Eufrat, hvor de igen blev samlet og sejlet til Babylon. [4] Han fortæller også, at Alexander fik bygget yderligere en flåde af cypresserne i Babylon, for der var ingen andre træer i området, der egnede sig til skibsbyggeri. Skibene blev bemanded med purpurfiskere og mange andre slags søfolk. De var kommet til ham fra Fønikien og resten af kysten. Han gravede ud til en havn med plads til 1.000 krigsskibe, og anlagde skibsværfter ved havnen. [5] Mikkalos fra Klazomenai blev sendt afsted med 500 talenter til Fønikien og Syrien, for at leje eller købe andre sømænd. Han planlagde at kolonisere Den Persiske Bugt og øerne langs kysten, da han mente, at dette område ville blive lige så velstående som Fønikien. [6] Hans plan med udarbejdelsen af flåden var en erobring af størstedelen af Arabien. Dette gjorde han under dække af, at de var det eneste folkeslag, der ikke havde sendt ham sendebud eller i øvrigt opført sig passende og vist ham ære. Sandheden er, som jeg ser det, at han altid hungrede efter at erhverve sig mere.

[20] Der går en historie om, at han hørte om araberne, at de kun tilbad to guder, nemlig Uranos og Dionysos. Uranos tilbad de, fordi han var synlig og omfattede stjernerne og ikke mindst Solen, hvorfra de største og tydeligste goder kommer til hele menneskeheden. Dionysos tilbad de på grund af hans berømte ekspedition til Indien. Alexander anså sig selv som værdig til at være den tredje af arabernes guder, hvis han, efter erobringen, tillod dem at forvalte landet efter deres egne skikke ligesom i Indien. Han mente jo, at hans gerninger var lige så glørværdige som Dionysos'. [2] Landets rig-

20. Det vides ikke, hvad denne omtalte "kelkeiske Artemis" betegner.

domme tiltrak ham, fordi han havde hørt, at der groede kassiakanel i deres marskområder, at myhrra og røgelse kunne udvindes fra træerne, at man kunne skære kanel fra buskene, og at der i engene helt naturligt voksede nardus. Også landets størrelse interesserede ham, fordi han havde fået at vide at Arabiens kystline var lige så stor som Indiens, og at der lå mange øer ud for den. Desuden lå der havne overalt langs kysten, hvor det var muligt at fortøjre flåden og grundlægge byer, som kunne blive meget rige.

[3] Der lå to øer i havet ud for Eufrats munding. Den første lå tæt ved Eufrats udløb omtrent 120 stadier fra kysten og flodens munding. Den er mindre end den anden og meget tæt bevokset af skov. Der lå et tempel for Artemis, og indbyggerne boede og levede omkring helligdommen. [4] Ved helligdommen gik geder og hjorte indviet til Artemis frit omkring på markerne. Det var ikke tilladt at jage dem, medmindre man ønskede at ofre byttet til gudinden. Alt andet var forbudt. [5] Om denne ø fortæller Aristobulos, at Alexander befalede, at den skulle kaldes for Ikaros, opkaldt efter øen Ikaros i Ægæerhavet. Det fortælles, at Daidalos' søn faldt ned på denne ø, da bivoksen smeltede der, hvor fjerene var sat fast, fordi han, modsat sin faders påbud, ikke holdt sig tæt ved jorden. I stedet fløj han i sin uvidenhed nær ved Solen, hvor han lod den opvarme og blødgøre voksen. Han overlod både øen og havet at blive opkaldt efter Ikaros og Det Ikariske Hav. [6] Den anden ø siges at ligge en dagsrejse fra Eufrats munding, hvis man har god vind. Den hedder Tylos, den er stor, og langt størstedelen af den er uden klipper og træer, men derimod velegnet til opdyrkning af årstidens afgrøder.

[7] Dette blev meddelt Alexander af Arkios, som havde været sendt ud med et trediveåres skib for at undersøge kyststrækningen langs med Arabien. Da han var kommet til Tylos, vovede han ikke at fortsætte sin færd. Desuden havde han modtaget information fra Androsthene, som havde sejlet rundt om den arabiske halvø i et trediveåret skib. Kaptajnen Hieron fra Soloi var den af de udsendte, der var kommet længst, og han havde fået et trediveåret skib af Alexander. [8] Det var blevet ham pålagt at sejle hele vejen rundt om den arabiske halvø, helt til den arabiske bugt ved Ægypten nær byen Heroon. Men han vovede ikke at sejle videre, selvom han næsten var nået rundt om Arabien. Snart vendte han om, og meddelte Alexander, at Arabiens størrelse var utroligt stor, ikke særligt meget mindre end Indien, og at der var et klippefremspring ud mod det store hav. [9] Dette var Nearchos' mandskab også stødt på i deres sejlads fra Indien, lige før de bøjede af til Den Persiske Bugt. Tæt på så de det rejse sig, og de var nær sejlet hen til det efter kaptajn Onesikritos' eget ønske. Men Nearchos fortæller, at

han selv forhindrede dette, fordi han var blevet pålagt at videregive meddelelser til Alexander, da han havde tilbagelagt sejladserne i Den Persiske Bugt. [10] Han var ikke blevet beordret til at sejle ud på det store hav men at skaffe oplysninger om kystlinjen, menneskene der boede der, havne i området, muligheder for at skaffe drikkevand, beboernes skikke, og om der var gode eller dårlige afgrøder at hente derfra. Nearchos' valg var altså grunden til, at Alexanders flåde reddede sig. For de ville have været døde, hvis de havde fortsat sejladserne omkring Arabiens mest øde egne. Man siger, at Hieron vendte hjem af samme grund.

[21] Mens krigsskibene blev bygget, og havnen i Babylon blev udgravet, sejlede han ad Eufrat til floden kaldet Pollakopas. Floden lå cirka 800 stadier fra Babylon og udsprang af Eufrat men ikke som en flod, der udspringer af en kilde. [2] Floden Eufrat løber nemlig fra de armenske bjerge, hvor den om vinteren går over sine bredder, eftersom der ikke kan være meget vand i den. Ved forårets komme og især henover sommeren vokser floden kraftigt og går over sine bredder i Assyrien. [3] For når sneen på Armeniens bjerge er smeltet, flyder der mere vand i den. Fordi der bliver højvande, går den over sine bredder, medmindre man graver et udløb, så den løber ud i Pollakopas' sumpe og søer. Disse begynder fra flodens udløb og løber igennem landet helt til Arabiens område, hvor der nogle steder er mange mindre søer, og andre steder løber den ud i havet ad mange uanseelige udløb. [4] Når sneen er smeltet bort ved den tid, hvor Pleiaderne går ned,²¹ strømmer Eufrat mindre, men den afgiver dog ikke mindre vand til Pollakopas' søer. Hvis Pollakopas ikke bliver lukket af igen, sådan at vandet løber tilbage i kanalerne istedet, vil Eufrat tømme sig selv i den, og der vil ikke være vand til Assyriens befolkning. [5] Derfor blev Eufrats udløb i Pollakopas blokeret af den babylonske satrap, men med stort besvær, fordi jorden var mudret og dyndholdig. Og selvom det er nemt at åbne igen, er det svært at trænge floden tilbage, når først den mudrede jord har optaget vand i sig. I op til tre måneder arbejdede over 10.000 assyriske mænd med dette hårde arbejde.

[6] Så snart Alexander fik meddelelse om dette, blev han bevæget til at gøre noget gavnligt for assyrerne. Han valgte at aflukke udløbet med en ordentlig dæmning, der hvor strømmen blev vendt fra Eufrat til Pollakopas. Da han havde begivet sig omtrent 30 stadier videre, viste landet sig at være temmelig stenet. Hvis man her etablerede en

21. I begyndelsen af november.

forbindelse til det gamle udløb i Pollakopas, ville vandet på grund af jordens kompakte karakter ikke sprede sig, og det ville være nemt at drive vandet tilbage, når tiden var inde. [7] Derfor sejlede han til Pollakopas, og ad floden nåede han via en af dens søer til Arabien. Her fandt han et lille område med en smuk beliggenhed, hvor han lod en by opføre og slog mure omkring den. I den bosatte sig alle de græske lejetropper, der havde lyst til det, samt de, der var blevet gjort ukampdygtige af enten alder eller skader.

[22] Han havde modbevist chaldæernes varsler, fordi han ikke var kommet noget til, som de havde forudset, men han skyndte sig også væk fra Babylon, før der kunne ske ham noget. Ved godt mod sejlede han igen gennem marsklandet med Babylon på sin venstre side. Der drev en del af hans flåde dog omkring og kunne ikke komme gennem en smal passage, før Alexander selv sendte en styrmand foran forbi passagen. Der går også følgende historie: [2] De assyriske kongers gravpladser ligger i søerne, og de fleste af dem er bygget i marskområdet. Mens hans sejlede i sumpområderne, hvor han ifølge historien selv var kaptajn for en triere, blev han ramt af et kraftigt vindstød, der blæste hans hovedbeklædning og diadem af. Vindens styrke kastede dem helt ud i vandet, og diademet blev ført hen til nogle siv. De kraftige siv voksede på en af de ældste kongers grav. [3] Dette var et tegn på de forestående begivenheder, ikke mindst fordi en af sømændene svømmede ud efter diademet og hentede det tilbage fra sivene. Han tog det ikke med tilbage i hånden, for det ville blive vådt under svømmeturen, men tog det i stedet på sit eget hoved og fik det med på den måde. [4] De fleste, der har skrevet om Alexander, fortæller at han gav ham en talent for hans dristighed men også befalede, at han skulle halshugges på grund af følgende orakelsvar: Hovedet, der bar det kongelige diadem, skulle ikke ses i live. Aristobulos skriver dog, at han fik talenten, men fik pisk, fordi han bar diademet. [5] Derudover siger Aristobulos, at det var en af de fønikiske sømænd, som bragte diademet til Alexander, mens andre mener, det var Seleukos, og at dette var et tegn på Alexanders død, og at Seleukos skulle blive stor-konge. For Seleukos var den største af Alexanders tronfølgere; han havde det sindelag, der passede sig bedst for en konge, og han herskede over det største landområde, og det mener jeg ikke der kan være nogen diskussion om.

[23] Alexander vendte tilbage til Babylon, hvor han mødte Peukestas, der ankom fra Persien med en hær på 20.000 persere. Han medbragte også en hel del kossaier og tapurer, fordi han havde hørt, at disse var de mest krigeriske af folkeslagene ved Persiens grænser. Filoxenos kom til ham med en hær fra Karien, Menander med en hær fra

Lydien og Menidas med det rytteri, der var blevet ham pålagt. [2] Der kom sendebud fra Hellas til Alexander, og de, der selv bar krans, kronede ham med gyldne krans på samme måde, som hvis de kom som hellige budbringere med gaver til guden. Men enden var nær.

[3] Her roste han perserne for deres iver, fordi de trofast havde adlydt Peukestas, og Peukestas selv, fordi han havde holdt godt styr på dem. Han ordnede dem i makedonske opstillinger og udvalgte en makedoner til at være troppfører for ti mand, efter ham en makedoner med en stilling, der gav dobbelt løn, derefter en som modtog ti dekasterer og derfor var opkaldt efter sin løn, dekastateros. Lønnen var lavere end for ham, der fik dobbelt sold, men bedre end de øvrige soldaters, som ikke var steget i graderne. [4] Udover disse tilføjede han 12 persere og en ekstra makedoner, også en dekastateros, sådan at hver trop på 10 bestod af fire makedonere, som fik en højere løn, herunder lederen af troppen, og desuden de 12 persere. Makedonerne bar deres traditionelle udrustning; nogle persere var bueskytter, mens andre var spydkastere.

[5] Samtidig trænede Alexander ofte med sin flåde og foranstaltede mange konkurrencer mellem de trerådede og alle de firerådede skibe, der var på floden. Og der var kampe mellem rorkarlene og styrmændene med krans til vinderne.

[6] Fra Ammon kom de hellige sendebud tilbage, som han havde sendt afsted for at finde ud af, hvordan han skulle ære Hefaistion. Ammon havde sagt, rapporterede de, at han skulle æres som hero. Alexander blev glad ved svaret og fejrede ham derefter som påbudt. Derpå sendte han et brev til Kleomenes, som var et ringe menneske og havde udført mange ugeringer i Ægypten. Jeg ser ikke noget galt med dette brev, for så vidt Alexander ærede Hefaistion også i døden, men der er mange andre grund til at kritisere det. [7] Heri stod nemlig, at der skulle bygges et herotempel i det ægyptiske Alexandria, både i selve byen og på øen Faros, hvor fyrtårnet stod. I størrelse og i udgift skulle det være det allermest prangende. Desuden stod der, at templet skulle opkaldes efter Hefaistion, og at alle kontrakter mellem købmænd skulle bære Hefaistions navn. [8] Det kan jeg ikke kritisere ud over, at han brugte meget energi på uvæsentlige sager. Men jeg må nu angribe, at der stod følgende: "Hvis jeg finder helligdommene i Ægypten samt Hefaistions herotempel i god stand, vil jeg tilgive dig tidligere fejltagelser, og i fremtiden, hvor meget du end forbryder dig, skal du ikke høre et ondt ord for det fra min side." Jeg vil aldrig kunne bifalde, at en stor konge sender sådan en

besked til en mand, der hersker over et stort område og mange mennesker, især til så ringe en mand.

[24] Men Alexanders død var allerede nær. Aristobulos fortæller om et tegn på det forestående. For Alexander fordelte de styrker, der var ankommet sammen med Peukestas fra Persien og de, der var ankommet sammen med Filoxenos og Menandros fra havområderne, i makedonske delinger. Han var dog blevet tørstig, og da han forlod sin plads, efterlod han det kongelige sæde tomt. [2] På hver sin side af tronen var der stole med guldfødder, hvorpå hans venner sad. En temmelig tankeløs mand blandt de tilstedeværende (nogle siger han var en fange uden lænker), fik øje på den tomme trone og møblementet. Omkring tronen stod kun eunukker, da Alexanders venner havde forladt stedet sammen med ham. Fangen smuttede forbi eunukkerne og satte sig op på tronen. [3] Ifølge en persisk skik fjernede de ham ikke fra tronen, men flåede i stedet deres tøj i stykker og slog sig for brystet og i ansigtet som ved en forfærdelig ulykke. Alexander fik dette at vide og gav ordre til, at den, der havde indtaget tronen, skulle underkastes tortur, for at finde ud af, om dette var gjort med vilje som led i en plan. Han svarede bare, at han fik idéen og havde gjort det, hvilket også var grunden til, at spåmændene anså det for et dårligt tegn for Alexander.

[4] Der gik ikke mange dage, før han udførte de sædvanlige ofre til guderne for gunstig medgang samt yderligere nogle ofre, som spåmændene havde anbefalet. Derefter drak han sammen med sine venner til langt ud på natten. Det siges, at han også delte offergaver og vin ud til hæren efter kompagni og hundredemandsdeling. Nogle skriver desuden, at han efter fejringen ønskede at forlade gildet for at gå til sit telt. Andre siger, at Medios, der i denne situation var den mest trofaste af vennerne, stødte på ham og inviterede ham med til et drikkegilde hos ham. For det ville blive et brag af en fest.

[25] De kongelige dagbøger beretter om forløbet således: Han deltog i festen hos Medios, hvor han drak. Derpå trak han sig tilbage, vaskede sig og sov. Samme aften spiste han middag med Medios og drak igen til langt ud på natten. Så vaskede han sig efter drikkelaget. Efter badet spiste han lidt og sov samme sted, fordi han var blevet syg. [2] Han blev båret ud på et leje for at foretage de daglige ofringer. Efter disse var udført, blev han båret ind i en barak, indtil mørket faldt på. Her talte han med sine generaler om marchen og sejladsen; infanteriet skulle være klart til tage afsted på den tredje dag, flåden på den fjerde. [3] Herfra blev han båret hen til floden, som han

krydsede på en båd, og ankom til en have. Her tog han endnu et bad. Dagen efter vaskede han sig igen, og fuldførte de sædvanlige ofringer. Han kom tilbage til båden, hvor han liggende talte med Medios. Han bad sine generaler komme til sig. [4] Efter mødet spiste han lidt til aften. Igen blev han båret til sin seng, hvor feberen hjemsøgte ham hele natten. Næste dag vaskede han sig, og derpå ofrede han. Nearchos og de andre generaler blev tilkaldt for at tale om den nært forestående sejlads. Den næste dag vaskede han sig igen og ofrede det, der var udset til formålet, og efter dette var han ikke længere i stand til at finde ro på grund af feberen. Derudover kaldte han sine generaler til sig for at høre, om de var parate til sejladsen. På den følgende dag vaskede han sig atter, og efter badet havde han det dårligt. [5] Den følgende dag blev han båret til et hus nær søen og ofrede, men han havde det meget dårligt, selvom han dog var i stand til at hidkalde sine vigtigste generaler og give instrukser angående sejladsen. Næste dag blev han med besvær båret til helligdommen og ofringerne, men ikke desto mindre instruerede han stadig sine generaler om sejladsen. [6] På den følgende dag havde han det frygteligt, men ofrede alligevel. Han gav ordrer til, at generalerne skulle blive i forhallen og *pentakosiakerne* foran dørene.²² På grund af den fremskredne sygdom blev han båret fra haven til paladset. Han kunne genkende nogle af de generaler, der kom ind, men han sagde intet; han var ikke i stand til at tale.

[26] Således står det skrevet i de kongelige dagbøger, hvor der også står, at soldaterne var ivrige efter at se ham; nogle for at se om han var i live, andre fordi der var rygter om, at han var død – jeg gætter på, at de troede, at Alexanders livvagter skjulte hans død. Dog havde de fleste tvunget sig vej på grund af deres sorg og nysgerrighed efter at se kong Alexander. Nogle skriver, at han var ude af stand til at tale til de passerende soldater, og at han med besvær gav tegn til hver af dem med et nik med hovedet og genkendte dem med øjnene. [2] De kongelige dagbøger meddeler, at Peithon, Attalos, Demofon og Peukestas samt Kleomenes, Menidas og Seleukos sov i Sarapis' helligdom. Her spurgte de, om det ville være bedre at bringe Alexander til helligdommen, sådan at guden kunne sørge for ham. En stemme fra guden svarede, at de ikke skulle bære ham derind, men at det var bedre at lade ham blive, hvor han var. [3] Da hans inderkreds havde meddelt dette, døde Alexander ikke lang tid senere – det var

22. *Pentakosiakerne* var en officersstilling under generalerne. De var hver ansvarlig for en deling på 500 mand.

altså det, der var “det bedste”. Aristobulos og Ptolemaios tilføjer ikke mere i den forbindelse. Andre derimod skriver, at nogle af Alexanders mænd spurgte ham, hvem han efterlod sit kongerige til; han svarede: “den stærkeste”. Andre skriver, at han tilføjede, at der skulle være store konkurrencer efter hans død.

[27] Jeg ved, at der er mange andre versioner af historien om Alexanders død; at der blev sendt gift fra Antipater til Alexander, og at giften slog Alexander ihjel. Aristoteles gav giften til Antipater da han havde fundet ud af, at Alexander havde slået Kallisthenes ihjel, og Kassander, Antipaters søn, bragte den til Babylon. Nogle skriver også, at giften blev båret dertil i et æsels hov og den slags. [2] Kassanders yngre bror, Iollas gav den videre, da han var den kongelige vinbærer. Der var i den forbindelse noget om, at han var blevet forulempet af Alexander kort før hans død. Andre skriver, at Medios også var indblandet i plottet, idet han var Iollas’ elsker, og det var Medios, der introducerede Iollas til Alexander ved et drikkelag. En skarp smerte bredte sig i ham på grund af drikken, og han forlod festen af denne grund. [3] Der er også én, der skamløst skriver, at Alexander, da han fandt ud af, at han ikke ville overleve, gik afsted for at kaste sig i Eufrat; for hvis hans krop ikke blev fundet, ville det være nemmere for de efterladte at tro, han var steget op til guderne. Dette skulle Roxane have opsnappet, men hun afslørede hans handling ved at sørge højlydt, sådan at han sagde, at hun havde forhindret ham i at skabe den opfattelse, at han var blevet en gud. Dette har jeg skrevet for at vise, at jeg kender historien snarere end at bekræfte, om den er sand eller falsk.

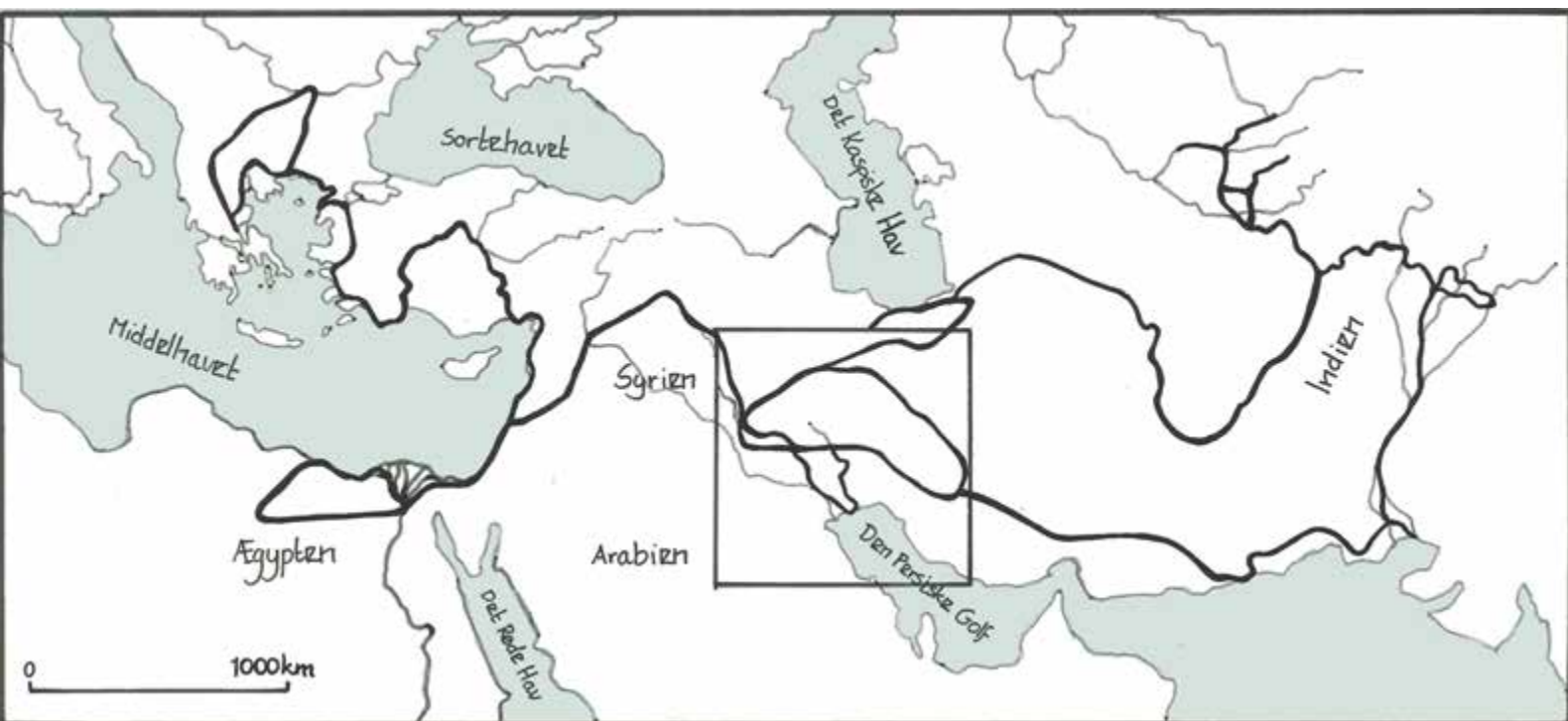
[28] Alexander døde i den 114. olympiade, mens Hegesios var arkont i Athen. Han levede i 32 år og døde i den ottende måned i sit 33. år, ifølge Aristobulos. Han regerede i tolv år og otte måneder. Han var en smuk mand, virksom og skarp, og havde det allermodigste, mest ærekære, dristige og gudfrygtige sindelag. [2] Han havde selvbeherkelse, når det kom til kroppens fristelser, og af sindets glæder var kun hans behov for hæder og berømmelse umætteligt. Han var altid klar over, hvad der var nødvendigt at gøre, selv i en uafklaret situation, og han var fuldstændig frygtløs. Ud fra observationer havde han stort held med at skønne, hvad der ville indtræffe; han var ekspert i at sætte hæren i orden, lede den og sørge for den. Han blev prist for at indgyde mod i sine soldater og at fjerne deres frygt i strabadser ved selv at vise frygtløshed. I alt dette var han uovertruffen. [3] I alle de situationer, hvor målet var klart, løste han opgaven med det største mod, og kom fjenderne i forkøbet, før de vidste, hvad der ville ske, og derved benyttede han sig af alle fordele. Han stod ved alle de pagter og aftaler, han indgik, og

var den dygtigste til at undgå at blive fanget af sine fjender. Derudover var han den sparsommeligste person, når det kom til at bruge penge på sine lyster, og han viste storsind ved at belønne andre.

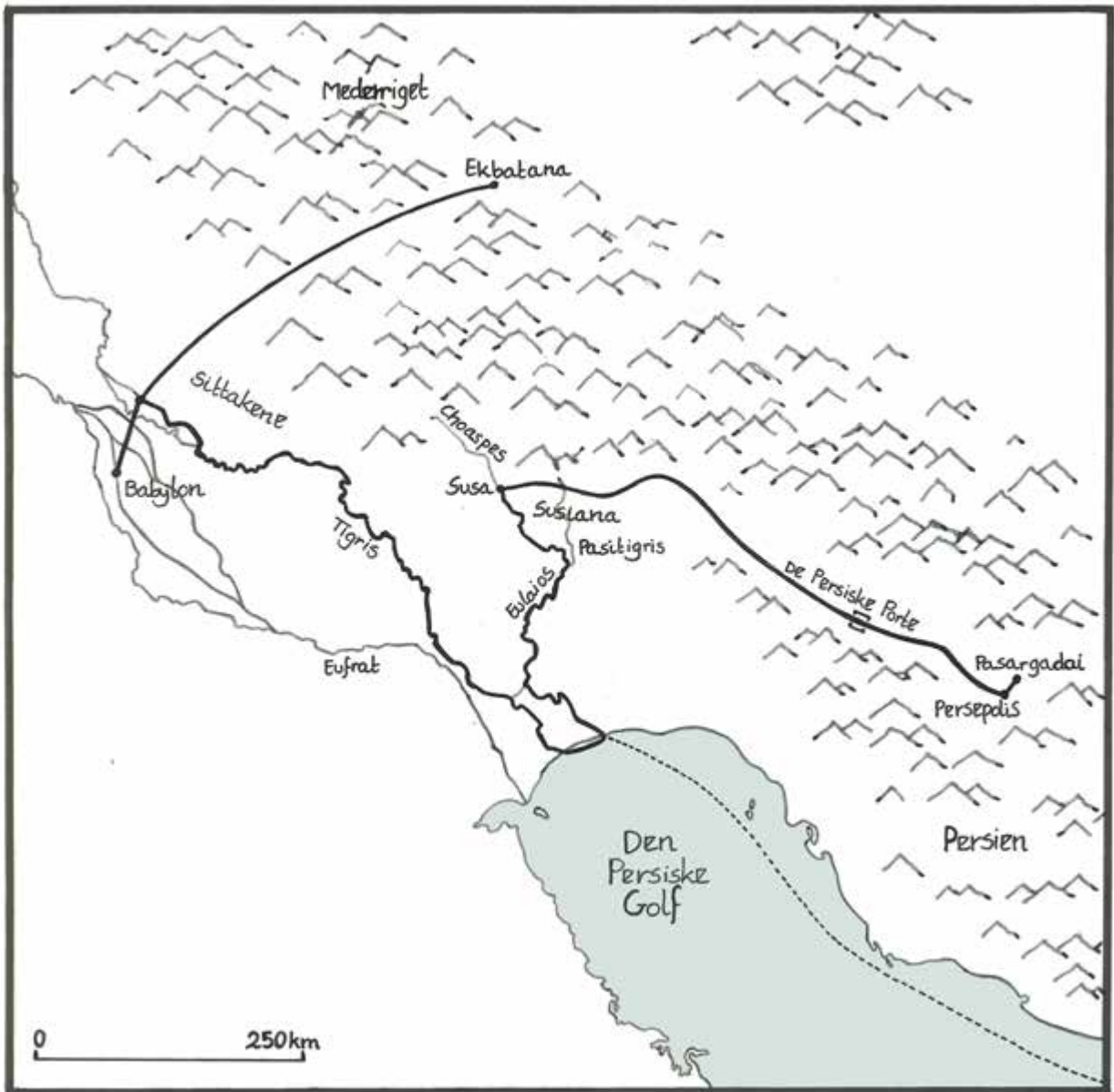
[29] Hvis man skulle kritisere Alexander for at være hurtig til vrede eller til at påtage sig fremmede vaner i overflod, vil jeg ikke lægge for meget i dette, Alexanders alder og umådelige held taget i betragtning. Desuden har konger også, når det kommer til begær, venner omkring sig, der ikke altid tilskynder til det bedste men snarere til det allerværste. Dog ved jeg, at Alexander er den eneste af kongerne i gamle dage, der på grund af sit ædle sind angrede sine fejltagelser. [2] Selvom de fleste, der opdager, at de har gjort noget forkert, tror, at de kan skjule deres fejltrin ved at fastholde, at de gjorde det med rette, har de ikke ret. For jeg tror, at den eneste rigtige måde at gøre fejlen god igen er at tilstå, at man har taget fejl, og på den måde gøre det klart for den forurettede, at man angrer sin handling. De, der har være udsat for noget ubehageligt, vil ikke føle, at deres lidelser er helt ubærlige, hvis gerningsmanden indrømmer, at han har handlet uret. Selv vil han stå med en forhåbning om, at andre vil vise samme gode vilje, og man vil ikke gøre det samme igen, hvis man tidligere har undskyldt sig for noget lignende. [3] At Alexander ville føre sin slægt tilbage til guderne er for mig at se ikke en fejl; det var måske blot et velovervejede træk over for hans undersåtter for at skabe respekt. Jeg synes heller ikke, at han står tilbage for Minos, Aiakos eller Rhadamantys, som ikke tog skade af at føre deres slægter tilbage til Zeus i de tidligere tider. Det samme gælder Theseus, søn af Poseidon, eller Ion, søn af Apollon. [4] Jeg tror også, at hans persiske klædedragt var et påfund for at tage hensyn til orientalerne, for hvem han ikke ville fremstå helt anderledes, men også for makedonerne, for at undgå deres skarpe bemærkninger og deres makedonske sindelag. Af samme årsag tror jeg også, at han blandede makedonerne med de persiske delinger, både *meloforoi*²³ og også deres generaler. Aristobulos skriver, at det ikke var på grund af vinen, at han deltog i de lange drikkelag, for han kunne ikke drikke meget vin, men for at vise sin venskabelighed over for sine tropper.

23. *Meloforoi* ("æblebærerne") var et græsk udtryk for persiske elitesoldater, der fungerede som livvagter for storkongen. Navnet kom af deres spyd, som i enden var formet som et æble.

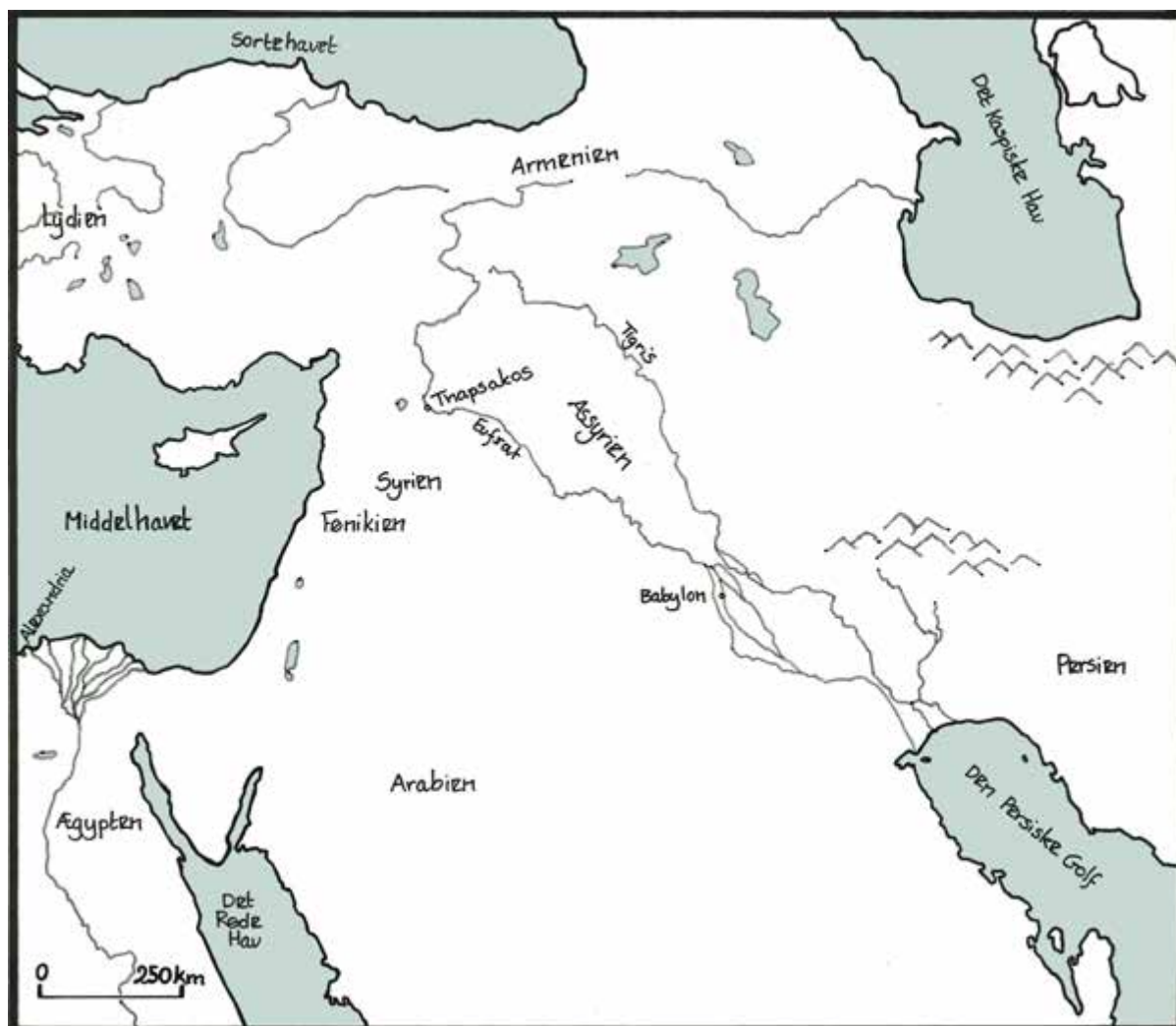
[30] Hvis man vil kritisere Alexander, skal man ikke kun fremhæve de dårlige ting, som han med rette kritiseres for; nej, man er nødt til at samle alt, hvad Alexander har gjort, og derefter overveje, hvem man selv er, og hvilken slags lykke man selv har, før man kan kritisere, hvor meget lykke denne konge opnåede – han der uantastet herskede over begge kontinenter, og hvis navn nåede ud overalt. Så vil man indse, at man selv er ubetydelig, at man beskæftiger sig med ubetydelige ting, og ikke engang kan bringe dem i ordentlig stand. [2] Jeg tror ikke, der findes et folk, nogen by noget sted, eller noget menneske, som ikke kender Alexanders navn. Derfor kan jeg heller ikke se, hvordan denne mand, der er ulig alle andre, kan være undfanget af andre end en gud. Det siges, at der efter Alexanders død fremkom mange orakelsvar og varsler både i syn og i drømme, som bekræfter dette. Den ære, han modtog op til sin død og mindet efter, hører heller ikke mennesker til: Selv i vor tid modtager det makedonske folk orakelsvar om hans hæder. [3] I dette skrift om Alexanders bedrifter har jeg selv kritiseret ham for noget, men jeg skammer mig ikke ved at beundre Alexander selv. Jeg har kun påtalt visse handlinger på grund af min kærlighed til sandheden og til gavn for menneskeheden; af samme grund havde jeg heller ikke kastet mig ud i dette værk uden en guds hjælp.

Kort 1. Overblik over Alexanders samlede rute. Firkanten angiver den del af kortet som er gengivet på kort 2 nedenfor.

Kort 2. Alexanders rute i syvende bog.

Kort 3. Kort over Babylon og det område, der diskuteres i kap. 20.